

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัย

การสำรวจองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย สามารถสรุปเป็นหัวข้อต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ
2. แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม
3. แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์
 - 3.1 ความหมายความมั่นคงของมนุษย์
 - 3.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์
4. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนของเอ วิชายานอฟ
5. เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

นิพนธ์ กันธเสวี (2528 : 70) ความต้องการ หมายถึงความอยากได้ ใคร่ได้หรือประสงค์จะได้และเมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าวจะทำให้ร่างกายเกิดการขาดสมดุลเนื่องมาจากมีสิ่งรบกวนกระตุ้นมีแรงขับภายในเกิดขึ้น ทำให้ร่างกายไม่อาจอยู่นิ่งต้องพยายามดิ้นรนและแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ๆ เมื่อร่างกายได้รับตอบสนองแล้วร่างกายมนุษย์ก็กลับสู่ภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่งและก็จะเกิดความต้องการใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาทดแทนวนเวียนอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด

กฤษณา ศักดิ์ศรี (2534 : 159) กล่าวว่า มนุษย์นั้นเพียรพยายามทุกวิถีทาง ในอันที่จะให้บรรลุความต้องการที่ละขั้น เมื่อความต้องการขั้นแรกได้รับการตอบสนองแล้วความต้องการขั้นนั้นก็ลดความสำคัญลงจนหมดความสำคัญไปไม่เป็นแรงกระตุ้นอีกต่อไป แต่จะเกิดความสนใจและความต้องการสิ่งใหม่อีกต่อไป แต่ความต้องการขั้นต้น ๆ ที่ได้รับการตอบสนองไปเรียบร้อยแล้วนั้นอาจกลับมาเป็นความจำเป็นหรือความต้องการครั้งใหม่อีกได้เมื่อการตอบสนองความต้องการครั้งแรกได้สูญเสียหรือขาดหายไปและความต้องการที่เคยมีความสำคัญจะลดความสำคัญลงเมื่อมีความต้องการใหม่ ๆ เข้ามาแทนที่

นอกจากนั้นแล้ว เสถียร เหลืองอร่าม (2525 : 10) กล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น อาหาร อากาศ น้ำที่อยู่อาศัยรวมทั้งสิ่งอื่น ๆ ด้วย เช่น การยอมรับนับถือ สถานภาพ การเป็นเจ้าของ ฯลฯ แต่อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปความต้องการเหล่านี้ยากที่จะได้รับการตอบสนองจนอิ่มและพอใจทั้งที่ก็ได้รับอยู่แล้ว ทุกวันนี้คนเราพยายามทำงานก็เพื่อจะสนองความต้องการของตน ทำงานเพื่อเงินเพราะเงินเป็นสื่อกลางของการแลกเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ตามต้องการแต่ถ้ามองให้ลึก

ลงไปแล้วการทำงาน ไม่ใช่เพื่อเงินแต่อย่างเดียวเสมอไปเศรษฐกิจมีเงินมหาศาลก็ยังทำงานทั้ง ๆ ที่ทำงานแล้วได้เงินเป็นค่าตอบแทนเพียงเล็กน้อย ๆ การทำงานเพื่อเงินเป็นเพียงเหตุผลประการหนึ่งเท่านั้น ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกมากที่คนต้องการได้รับจากการทำงาน ซึ่งบางครั้งเงินไม่สามารถซื้อความต้องการบางอย่างได้ เพราะความต้องการของมนุษย์มีอยู่ 3 ประการ (นิพนธ์ คันทเสวี. 2528 : 71)

1. ความต้องการทางด้านร่างกายหรือความต้องการทางสรีระ (Physical or Physiological Needs) หรือความต้องการปฐมภูมิ (Primary Needs) หรือความต้องการทางด้านชีววิทยา (Biological Needs) หรือความต้องการปฐมภูมิ (Primary) เป็นความต้องการทางชีววิทยา หรือ ความต้องการทางกายภาพเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานอันดับแรกหรือขั้นต่ำสุดของมนุษย์ซึ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต เป็นความต้องการที่จำเป็นสำหรับชีวิต เป็นความต้องการเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์เพื่อการมีชีวิตอยู่เป็นความต้องการที่มีมาตั้งแต่กำเนิด ในฐานะที่เป็นอินทรีย์ทางกายภาพเป็นแรงขับ (Drive) ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเป็นแรงขับเคลื่อนทางกายภาพเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตเพื่อความอยู่รอดจึงเป็นความต้องการพื้นฐานที่จะขาดเสียมิได้ ความต้องการชนิดนี้หากไม่ได้รับการตอบสนองจะมีความรู้สึกตึงเครียดอยู่ตลอดเวลา และมีความกระวนกระวาย เช่น ความต้องการอากาศหายใจ อาหารความอบอุ่น น้ำ ยารักษาโรคอุณหภูมิที่เหมาะสม เครื่องนุ่งห่ม การเคลื่อนไหวทางร่างกาย การขับถ่าย ความต้องการเรื่องเพศ การพักผ่อนนอนหลับ ที่อยู่อาศัย เป็นต้น ถ้าขาดความต้องการประเภทนี้เพียงประการใดประการหนึ่งชีวิตจะต้องมีอันเป็นไป เพราะความต้องการนี้เป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับมนุษย์ทุกคนจะขาดเสียมิได้ การแสวงหาสิ่งต่าง ๆ มาเพื่อตอบสนองความต้องการในทางกายของมนุษย์นี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของสังคม วัฒนธรรม การฝึกอบรม สิ่งแวดล้อม ศาสนา เศรษฐกิจ ฯลฯ

2. ความต้องการทางด้านจิตใจหรือความต้องการในระดับสูง หรือความต้องการทางด้านจิตวิทยาหรือความต้องการทุติยภูมิหรือความต้องการที่เกิดใหม่ (Psychological Needs or Secondary Needs or Acquired Needs) เป็นความต้องการที่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นภายหลังหลังจากความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว บางครั้งจึงเรียกความต้องการทางจิตใจว่า “ความต้องการที่เกิดขึ้นใหม่ (Acquired Needs)” เพราะเป็นความต้องการที่เกิดจากความรู้และการเรียนรู้ประสบการณ์การสนองตอบต่าง ๆ ก็เพื่อให้เกิดความพึงพอใจเป็นแรงขับ (Drive) ชนิดหนึ่งที่ไม่หยุดอยู่กับที่ (Dynamic) ไม่มีรากฐานจากความต้องการทางร่างกาย แต่อาศัยกลไกทางสมองที่สั่งสมจากประสบการณ์ สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม เป็นส่วนใหญ่ซึ่งแต่ละบุคคลอาจเหมือนกันหรือต่างกันได้เนื่องจากแต่ละคนมีระดับความต้องการแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ ความต้องการทางจิตใจเป็นความต้องการที่สลับซับซ้อนและมีความแตกต่างกันมากระหว่างบุคคล

3. ความต้องการทางสังคมเป็นความต้องการทางจิตใจนั่นเอง แต่เน้นหนักในด้านความต้องการที่จะดำรงชีวิต ให้เป็นที่ยอมรับนับถือของคนอื่นหรือมีความเป็นอยู่ดีกว่าบุคคลอื่น เช่น ต้องการความปลอดภัยต้องการได้รับการยกย่องนับถือ ต้องการความยอมรับในสังคม ต้องการความก้าวหน้า เป็นต้น ตามธรรมชาติแล้วมนุษย์มีความต้องการมากมายหลายอย่างจนไม่มีขอบเขตจำกัด ซึ่งทั้งความต้องการที่เกิดจากความคิดคำนึงหรือความต้องการด้านจิตใจหรือความต้องการทางกาย ซึ่งเป็นความต้องการที่ขาดมิได้และในบรรดาความต้องการต่างๆของมนุษย์นั้นยากที่จะได้รับการสนองตอบจนเป็นที่พอใจเพราะเป็นเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคล

ทฤษฎีความต้องการมาสโลว์ (Maslow's Need Hierachy) ได้ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ไว้ ดังนี้ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2541 : 51)

1. บุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น
2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอื่น ๆ ต่อไปความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจึงเป็นสิ่งจูงใจในพฤติกรรมของคนนั้น
3. ความต้องการของบุคคลจะเรียงเป็นลำดับขั้นตอนความสำคัญ เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลก็จะให้ความสนใจกับความต้องการระดับสูงต่อไป

มาสโลว์ ได้อธิบายว่าความต้องการของบุคคลมี 5 ขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้ (Ivancevich and Matteson. 2002 : 150-151)

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นต่ำสุดของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ อุณหภูมิที่เหมาะสม การบรรเทาความเจ็บปวดต่าง ๆ เป็นต้น
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety and Security Needs) ความต้องการมีอิสระและความปลอดภัยจากภัยคุกคามต่าง ๆ
3. ความต้องการความรักและการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ (Belongingness, Social and Love Needs) ความรู้สึกว่าคุณได้รับความเป็นมิตร ความรักและมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกับกลุ่ม
4. ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ (Self - esteem Needs) เป็นความต้องการให้คนอื่นยกย่องให้เกียรติและเห็นความสำคัญของตน
5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self - actualization Needs) เป็นความต้องการสูงสุดในชีวิตเป็นความต้องการที่เกี่ยวกับการทำงานที่ตนเองชอบหรือต้องการจะเป็นมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

จากความหมายความต้องการผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ ความต้องการ หมายถึงความอยากได้ใคร่ได้หรือประสงค์จะได้ เมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าวจะทำให้ร่างกายเกิดการขาดสมดุล เนื่องมาจาก

มีสิ่งเร้ามากระตุ้น มีแรงขับภายในเกิดขึ้น ทำให้ร่างกายไม่อาจอยู่นิ่งต้องพยายามดิ้นรนและแสวงหา เพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ๆ ความต้องการของมนุษย์ มีอยู่ 3 ประการ คือ 1) ความต้องการทางด้านร่างกาย 2) ความต้องการทางด้านจิตใจ 3) ความต้องการทางด้านสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม

สวัสดิการสังคม หมายถึงระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกันการแก้ไข ปัญหาการพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมเพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของ ประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสมเป็นธรรมและให้เป็นไปตาม มาตรฐานทั้งทางการศึกษาสุขภาพอนามัยที่อยู่อาศัยการทำงานและการมีรายได้มั่นคงทางการ กระบวนการยุติธรรมและบริการสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิที่ประชาชน จะต้องได้รับและการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์, 2547 : 201)

ในที่นี้หมายถึงระบบการจัดบริการสังคมที่จัดขึ้นโดยภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคม ได้แก่ ภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชนภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคองค์กรชุมชน (ชุมชนและประชาชน) ที่มุ่งตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นพื้นฐานของประชาชน ตามสิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

ทัศนีย์ ลักษณะวิชนชัย (2545 : 14) ได้ให้ความหมายของสวัสดิการสังคมว่า หมายถึง ระบบ การจัดบริการสังคม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาทางสังคมและพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริม ความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้ในระดับมาตรฐาน บริการดังกล่าว จะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน ให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม ทั้งในด้านการศึกษา การมีสุขภาพอนามัยการมีที่อยู่อาศัย การมีงานทำ การมีรายได้ การมีสวัสดิการแรงงาน การมีความมั่นคงทางสังคม มั่นคงทางการและบริการสังคมทั่วไป โดยระบบ บริการสังคมต้องคำนึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิที่ประชาชนต้องได้รับและเข้ามามีส่วนร่วม ในระบบการจัดบริการสังคมในทุกระดับ

วันทนี วาสิตะสิน (2543 : 2) ให้ความหมายว่า สวัสดิการสังคม หมายถึง การกินดีอยู่ดี (Social Well Being) ของทุกคนไม่เฉพาะผู้ยากไร้เท่านั้น คนทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ตามปฏิญญาสากลขององค์การสหประชาชาติ ในเรื่องสิทธิมนุษยชนกำหนดว่าทุกคนจะต้องได้รับการตอบสนอง ในความต้องการพื้นฐานอันเป็นสิทธิที่ทุกคนจะต้องได้รับและเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดบริการ ต่าง ๆ ไว้ให้และความต้องการขั้นพื้นฐานนั้น คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค

ณรงค์ วันดี (2542 : 3) ให้ความหมายของสวัสดิการสังคมว่า หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของสังคมในรูปแบบการสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะผู้ที่ประสบความเดือดร้อนทุกข์ยากที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ ให้มีปัจจัยอันจำเป็นในการดำรงชีวิตให้สามารถช่วยตนเองได้ และสุดท้ายสามารถช่วยเหลือสังคมได้

ระพีพรรณ คำหอม (2545 : 14) ได้ให้ความหมายของสวัสดิการสังคมว่าเป็นระบบการจัดสรรและจัดการบริการสังคมในลักษณะของโครงการหรือบริการต่าง ๆ ให้กับคนทุกคนในสังคม โดยเน้นสิทธิ ความเท่าเทียมกันที่จะได้รับบริการอย่างเป็นธรรมและเสมอภาค เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคม การพัฒนาสังคม โดยรวม รวมทั้งระบบความมั่นคงทางสังคมของคนทุกคนในสังคม

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2545 : 28) ได้ให้ความหมายว่าสวัสดิการสังคม หมายถึงระบบการจัดบริการสังคมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมและพัฒนาสังคมรวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน ให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมทั้งในด้านการศึกษาที่ดีการมีสุขภาพอนามัยการมีที่อยู่อาศัย การมีงานทำ การมีรายได้ การมีสวัสดิการแรงงาน การมีความมั่นคงทางสังคม การมีนันทนาการและบริการสังคมทั่วไป โดยระบบบริการสังคมต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิที่ประชาชนต้องได้รับและเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดบริการสังคมทุกระดับ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2556 ได้บัญญัติความหมายของสวัสดิการสังคมไว้ว่า สวัสดิการสังคม หมายความว่าระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหาการพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสมเป็นธรรมและเป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรมและบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับและการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ (กิริติ ยศยิ่งยง. 2549 : 136)

การจัดสวัสดิการสังคมจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยในการสร้างโอกาสโดยการให้โอกาสกับคนจน คนด้อยโอกาส ซึ่งเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นในการลดปัญหาทางสังคม เป็นสิทธิพื้นฐานทางสังคม สร้างโอกาสให้กับคนจนบางกลุ่ม ชดเชยความล้มเหลวของระบบตลาดและสร้างความสันติสุขให้เกิดแก่ผู้ยากไร้ (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. 2546 : 71) สำหรับการ จัดสวัสดิการสังคมโดยรวมในสังคมไทยมีเป้าหมาย 3 ระดับ ได้แก่ การแก้ไขความเดือดร้อนหรือ

บำบัดรักษาโดยใช้รูปแบบการสงเคราะห์ การป้องกันปัญหาซึ่งเน้นเรื่องการพัฒนาความรู้และการฝึกอาชีพ การพัฒนาศักยภาพทางความคิดและจิตใจ โดยการพัฒนาให้มีอารยธรรม ซึ่งมุ่งให้คนมีสวัสดิการชุมชนขั้นต่ำ คือการจัดสวัสดิการสังคมที่ครอบคลุมถึงการสงเคราะห์สังคม การประกันสังคมและบริการสังคม โดยภาครัฐ องค์กรการบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคชุมชน เป็นกลไกสำคัญในการบริการสวัสดิการสังคมโดยการกำหนดยุทธศาสตร์สวัสดิการสังคม การจัดทำนโยบายสวัสดิการสังคม รวมทั้งการมองสวัสดิการสังคมเชิงนโยบายทางสังคมอย่างเป็นองค์รวม โดยใช้คนเป็นศูนย์กลางจึงสามารถป้องกันปัญหาและพัฒนาได้ (อภิญา เวชชัย, 2546 : 47)

นอกจากนั้นเมื่อสังเคราะห์สวัสดิการชุมชนพบว่า สวัสดิการชุมชน หมายถึงการสร้างหลักประกันในการดำเนินชีวิตของภาคประชาชนโดยมีหัวใจการจัดสวัสดิการชุมชน คือการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน “ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี” สวัสดิการสังคมตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้เกียรติเคารพและการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่าและการมีส่วนร่วมทุกระดับ การจัดสวัสดิการที่อยู่บนพื้นฐานทางศาสนา ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนมีรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนมาจากองค์กรในชุมชน ชุมชนผลิต/ธุรกิจชุมชน จากพื้นฐานดั้งเดิมในการประกอบอาชีพ ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนเมือง การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ การจัดสวัสดิการ ผู้ยากลำบาก (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2547 : 52)

การจัดสวัสดิการสังคม หมายถึงการจัดบริการสวัสดิการตามมาตรฐานที่พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 กำหนด

รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคม หมายถึงการจัดสวัสดิการสังคมที่เกิดขึ้นในความเป็นจริงของสังคมไทย ขึ้นอยู่กับการให้ความหมายโดยใช้ฐานคิดในลักษณะใดลักษณะหนึ่งในสังคมนั้น ๆ โดยทั่วไปที่ปรากฏมีดังนี้

1. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมตามพื้นที่ (Area-based) การจัดสวัสดิการสังคมในรูปแบบของพื้นที่ เป็นฐานโดยทั่วไปเป็นการจัดตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์พื้นที่การปกครองประเทศ เช่น ภาค จังหวัดอำเภอท้องถิ่นตำบลรูปแบบการจัดสวัสดิการลักษณะนี้ หน่วยงานในพื้นที่จะต้องมาร่วมกันจัดบริการตามภารกิจหน้าที่ขององค์กรสวัสดิการสังคม เพื่อให้เกิดความครอบคลุมทั่วถึงเป็นธรรมและมีมาตรฐานที่ดีด้านคุณภาพบริการรูปแบบสวัสดิการตามพื้นที่ เป็นฐานจึงมีข้อจำกัดต่อการเข้าถึงแหล่งบริการของกลุ่มเป้าหมาย เพราะต้องแสดงหลักฐานสิทธิตามภูมิลำเนาของการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยเป็นหลักปัจจุบันรูปแบบนี้จึงควรพัฒนาโดยใช้มิติอื่น ๆ มาร่วม เช่น ใช้ทั้งพื้นที่เป็นฐาน (Area-based) ร่วมกับการใช้โครงสร้างการบริหารงานขององค์กรภาครัฐ (Functional-based) และการใช้การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ (Participation-based) เพื่อให้เกิดรูปแบบการจัดสวัสดิการทั้งแนวตั้ง (การสั่งการจากบนลงล่าง) และแนวราบร่วมกันที่สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ

2. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมตามวิธีการ (Methods) รูปแบบนี้ให้ความสำคัญกับวิธีการให้บริการทางสังคมสงเคราะห์ระดับจุลภาค เช่น เฉพาะรายกลุ่มชนและชุมชนซึ่งถือเป็นรูปแบบการจัดบริการโดยตรงกับกลุ่มเป้าหมาย ขณะที่การให้บริการโดยทางอ้อมในระดับมหภาค เช่น การบริหารงานองค์กรและการวิจัยก็เป็นการสนับสนุนให้เกิดรูปแบบการจัดสวัสดิการใหม่ ๆ ขึ้น แต่โดยทั่วไปรูปแบบการจัดสวัสดิการเน้นการให้บริการเฉพาะรายมาก จึงส่งผลให้รูปแบบการจัดสวัสดิการในวิธีการอื่น ๆ ถูกให้ความสำคัญน้อยกว่า รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมในลักษณะนี้จึงต้องใช้ทั้งระดับจุลภาคร่วมกับระดับมหภาค ปัจจุบันรูปแบบการจัดสวัสดิการฯจึงต้องมีการพัฒนาหลาย ๆ วิธีการทางสังคมสงเคราะห์เน้นการบูรณาการร่วมกัน โดยเฉพาะการกระทำทางสังคม (Social Action) เช่น การรณรงค์การผลักดันการต่อรองกันกลไกต่าง ๆ ทางสังคมเพื่อให้เกิดรูปแบบสวัสดิการใหม่ ๆ ขึ้น

3. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมในลักษณะของการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมในลักษณะนี้เป็นการสร้างกระแสใหม่กระแสทางเลือกของสังคม ต่อการจัดสวัสดิการที่เชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาสำคัญของสังคมที่เชื่อว่าจะต้องเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ให้กลุ่มเป้าหมายต่างๆให้รู้จักการปกป้องคุ้มครองสิทธิของตนเอง การเมือง สังคมและวัฒนธรรม การเคลื่อนไหวทางสังคมก็เพื่อสร้างความตระหนักของคนในสังคม ความรับผิดชอบทางสังคมร่วมกันด้านสวัสดิการ เช่น การใช้เครือข่ายการ ใช้อีกรวมชนเคลื่อนไหวต่อรองกับอำนาจรัฐ เป็นต้น รูปแบบนี้เชื่อว่าจำเป็นต้องกำหนดแผนยุทธศาสตร์เป้าหมายกลไกการทำงานเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนไปในทิศทางที่เหมาะสม

4. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมโดยสถาบัน (Institutional Based) รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมโดยสถาบัน เป็นการจัดสวัสดิการที่รัฐเชื่อว่ารัฐควรแทรกแซงการจัดสวัสดิการให้กับประชาชน โดยใช้โครงสร้างอำนาจของรัฐทำหน้าที่จัดระบบสวัสดิการสังคมในลักษณะต่าง ๆ เช่น สวัสดิการภาคบังคับเป็นการจัดผ่านกลไกนโยบายสังคมทางกฎหมาย เช่น บริการประกันสังคมบริการศึกษาภาคบังคับบริการประกันสุขภาพบริการสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ เป็นต้น แต่เนื่องจากบริการดังกล่าวไม่สามารถตอบสนองกับความต้องการของคนทุกคนในสังคมได้จึงทำให้เกิดรูปแบบการจัดบริการสวัสดิการที่ลดการพึ่งพาสถาบันของรัฐลง (Deinstitutional Based) บริการในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นจากภาคส่วนของชุมชนประชาชนที่มีศักยภาพ ความเข้มแข็งเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดบริการเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ชุมชน บริการลักษณะนี้มีความเชื่อที่ว่ารัฐควรลดบทบาทการแทรกแซงการจัดสวัสดิการลง แต่ปล่อยให้กลไกของชุมชนประชาชนทำหน้าที่จัดสวัสดิการแทนรัฐ

อย่างไรก็ตามนักวิชาการไทยหลายท่านเชื่อว่าการจัดสวัสดิการสังคมของไทยควรใช้รูปแบบทั้งโดยสถาบัน (Institutional-based) และรูปแบบลดการพึ่งพาสถาบันของรัฐลง (Deinstitutional-

based) มาเป็นรูปแบบสวัสดิการผสม (Mixed Model) ที่ใช้ทั้ง 2 ลักษณะเข้าด้วยกันจึงจะส่งผลให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนโดยรวม ในที่นี้รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคม หมายถึงการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมเป็นธรรมทั่วถึงเท่าเทียมมีมาตรฐาน เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายเป็นสวัสดิการแบบทางเลือกให้กับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ในสังคม

กลไกการจัดสวัสดิการสังคม หมายถึงกลไกที่ทำให้การจัดสวัสดิการสังคมเกิดขึ้น ได้แก่ กลไกของนโยบายกลไกการบริหารจัดการและกลไกการดำเนินงานซึ่งการจัดสวัสดิการสังคมจะบรรลุวัตถุประสงค์มากขึ้นโดยขึ้นอยู่กับการใช้กลไกการทำงานทั้ง 3 ส่วนไปพร้อม ๆ กัน

1. สวัสดิการกระแสหลัก หมายถึงสวัสดิการโดยรัฐเป็นการจัดสวัสดิการภาคบังคับของรัฐที่จัดให้กับประชาชนโดยคำนึงถึงความครอบคลุมทั่วถึงเป็นธรรมครบถ้วนรูปแบบที่จัดให้ เช่น การให้บริการในรูปแบบของสถาบันการจัดการบริการ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดสวัสดิการกระแสหลักนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการจัดโดยผ่านกลไกระบบการเงินการคลังระบบภาษีของรัฐและโครงสร้างการบริหารงานขององค์กรเป็นหลัก เช่น รูปแบบสวัสดิการพื้นฐาน (ภาคบังคับ) รูปแบบสวัสดิการท้องถิ่น เป็นต้น

2. สวัสดิการกระแสรอง หมายถึงสวัสดิการทางเลือกที่เกิดขึ้นจากศักยภาพความเข้มแข็งของภาคชุมชนภาคประชาชนและภาคพื้นถิ่นสวัสดิการในรูปแบบนี้จะเกิดขึ้นจากความสนใจ ความสมัครใจร่วมกันของกลุ่มเป้าหมาย เป็นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการการจกระบบสวัสดิการจึงขึ้นอยู่กับข้อตกลงร่วมกันประกอบด้วย

2.1 สวัสดิการพื้นถิ่น หมายถึงการสร้างหลักประกันผ่านช่องทางของวัฒนธรรมให้กับคนในชุมชนเป็นสวัสดิการที่เกิดขึ้นจากฐานคิดด้านประเพณี ด้านวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น ด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้านศาสนา ด้านจิตวิญญาณด้านอื่น ๆ เช่น กองบุญข้าวกองทุนซากาดในศาสนาอิสลาม เป็นต้น

2.2 สวัสดิการชุมชนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ได้ให้ความหมายสวัสดิการชุมชน หมายถึง การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน หมายถึงทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปแบบของสิ่งของเงินทุนน้ำใจการช่วยเหลือเกื้อกูลเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดแก่เจ็บตาย เช่น กองทุนสัจจะออมทรัพย์กองทุนออมวันละบาท กองทุนสวัสดิการผู้นำชุมชนกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน เป็นต้น

2.3 สวัสดิการท้องถิ่น หมายถึงสวัสดิการโดยรัฐที่เกิดจากการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นเป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการร่วมระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น โดยใช้แผนโครงการกิจกรรมด้านสวัสดิการสังคมที่ตอบสนองกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

จากความหมายสวัสดิการสังคมผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้ สวัสดิการสังคม หมายถึง กิจกรรมและบริการต่าง ๆ ที่หน่วยงานของรัฐและเอกชนจัดทำขึ้น เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาทางสังคมและพัฒนาสังคมเพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ในระดับมาตรฐาน ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน โดยต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนต้องได้รับและเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดบริการทางสังคมในทุกระดับ

แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์

ความหมายความมั่นคงของมนุษย์

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2548 : 30) ให้ความหมายของความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์ หมายถึงการที่ประชาชนได้รับหลักประกันสิทธิความปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเอง โดยมีดัชนีชี้วัดความมั่นคง 10 มิติ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย สุขภาพ การศึกษา งานและรายได้ครอบครัว ความมั่นคงส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคม สังคม-วัฒนธรรม สิทธิ และความเป็นธรรม การเมืองและธรรมาภิบาล

พรประกาศ สันธุนาวา (2556 : 23) ให้ความหมายของความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์ หมายถึงการที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง

กาญจนา ปัญญาธร (2554 : 8) ให้ความหมายของความมั่นคงมนุษย์ว่า หมายถึงความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์มีหลายมิติซึ่งครอบคลุมความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ในลักษณะของความมั่นคงองค์รวมที่เริ่มจากหน่วยย่อยที่สุดของสังคมไปสู่หน่วยที่ใหญ่กว่า เป็นลำดับขั้นอย่างสมบูรณ์และต่อเนื่อง แต่เดิม “ความมั่นคงของมนุษย์” มีความหมายครอบคลุมเฉพาะความมั่นคงของประชากรจากภัยสงคราม ต่อมาความหมายของคำนี้จึงขยายไปถึงความมั่นคงของมนุษย์ในมิติต่าง ๆ จนทำให้ “ความมั่นคงของมนุษย์” และ “ความกินดีอยู่ดี” เกือบจะเป็นคำที่แทนกันได้ สำหรับประเทศไทยนั้น “กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์” ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรงได้ให้ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ว่า “การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิความปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมในการพัฒนาตนเอง

มาหับบอูลฮัก (2549 : 18) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนามนุษย์และคิดสร้างดัชนีการพัฒนามนุษย์ขึ้นในปี ค.ศ. 1999 เขาได้เขียนความเรียงชื่อ “สิทธิมนุษยชนความมั่นคงและการปกครอง”

ตีความหมายใหม่ของความมั่นคงว่าควรหมายถึง “ความมั่นคงของประชาชนไม่ใช่เพียงดินแดน: ความมั่นคงของปัจเจกบุคคลไม่ใช่เพียงประชาชาติ ความมั่นคงโดยผ่านการพัฒนาไม่ใช่ผ่านการทหาร ความมั่นคงของมวลประชาชนทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นในบ้านในที่ทำงานในที่ถนนในที่ชุมชนและในสิ่งแวดล้อม”

จารุภัทร เรื่องสุวรรณ (2546 : 5) เสนอแนวคิดที่ว่า ความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึงความรู้สึกที่ปลอดภัยจากความขาดแคลน ความหวาดกลัว รวมถึงการดูหมิ่นดูแคลนและการกระทำร้ายที่พึงปรารถนาสามารถยืนอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีและมีหลักประกันในการดำเนินชีวิต

จากทฤษฎีความมั่นคงของมนุษย์ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้ ความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึงการที่ประชาชนได้รับหลักประกันสิทธิและรู้สึกปลอดภัยหรืออิสระจากความเสี่ยงภัยคุกคามต่าง ๆ ในชีวิตและทรัพย์สินอันประกอบไปด้วย ความมั่นคงทางอาหาร สุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม การปกครอง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยจะทำให้มนุษย์ทุกคนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง

ทฤษฎีเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์

ความมั่นคงของมนุษย์เป็นแนวคิดใหม่ที่เพิ่งเสนอ เป็นระเบียบวาระของโลกไม่นานขณะที่มีแนวคิดอื่นคล้ายคลึงกัน ได้นำเสนอมาก่อนหน้าหรือใกล้กัน ดังนั้นเพื่อความกระจ่างจำต้องจัดความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเหล่านี้ว่าแตกต่างและเกี่ยวเนื่องกันอย่างไร ซึ่งจะเป็นการเสริมพลังหรือสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่แนวคิดความมั่นคงมนุษย์อาจจัดกลุ่มความคิดที่เกี่ยวข้องเนื่องกันเป็น 3 กลุ่มได้แก่ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2548 : 28)

1. กลุ่มความคิดเรื่องความมั่นคงมนุษย์สิทธิมนุษยชนและการพัฒนามนุษย์ กลุ่มแนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและคำประกาศอื่นทำนองเดียวกัน เช่น สิทธิสตรีสิทธิเด็กนั้นเป็นสิ่งพื้นฐานกว่านั้นคือ สิทธิมนุษยชนถือเป็นหน้าที่ที่ต้องประกันสิ่งพื้นฐาน ได้แก่ อาหารสุขภาพการศึกษาที่อยู่อาศัยการคุ้มครองครอบครัวประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม การปกครองของกฎหมาย การป้องกันการค้าทาส การทรมานการปฏิบัติและการลงโทษที่ผิดความเป็นมนุษย์ ส่วนความมั่นคงของมนุษย์ไม่ได้บังคับให้ต้องปฏิบัติมากเท่าการนำความมั่นคงอยู่ในบริบทของสิทธิมนุษยชนจึงเป็นการเรียกร้องให้มีการปฏิบัติมากขึ้น โดยทำให้เห็นว่าความมั่นคงของบุคคลประเทศและระหว่างประเทศต้องการการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนการพัฒนาต้องการความนับถือในสิทธิมนุษยชนสิทธิมนุษยชน ช่วยแก้ไขความขัดแย้งและสร้างสันติภาพ ในขณะเดียวกันความมั่นคงมนุษย์ก็ช่วยเสริมความเข้มแข็งแก่สิทธิมนุษยชนในหลายด้าน เช่น ช่วยลดแรงกดดันที่มากเกินไปของรัฐต่อสิทธิต่าง ๆ ความมั่นคงมนุษย์ยังช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างสิทธิมนุษยชน

ที่แตกต่างกัน ส่วนการพัฒนามนุษย์ซึ่งมีแก่นแกนอยู่ที่ความยั่งยืนและการพึ่งตนเองได้เป็นสิ่งที่จะต้องยึดถือเป็นใจกลางในการสร้างความมั่นคงมนุษย์ เช่น การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสควรเกิดขึ้นเพื่อการสร้างให้ชุมชนนั้น สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนไม่ใช่เพื่อให้รอดตายไปเฉพาหน้า รวมความแล้วการสร้างความมั่นคงมนุษย์ควรกระทำให้ร่วมไปกับเรื่องสิทธิมนุษยชนการพัฒนาและความมั่นคงของชาติ

2. กลุ่มความคิดเรื่องของการพัฒนา มีนักวิชาการจำนวนหนึ่งเห็นว่าความคิดเรื่องการพัฒนา นั้น ไม่อาจทำความเข้าใจในความเป็นไปของโลกปัจจุบัน ที่มีความซับซ้อนและมีลักษณะเฉพาะของประเทศและภูมิภาคได้ควรจะใช้แนวคิดใหม่ได้แก่การแปลงรูป (Transformation) ซึ่งเสนอว่าแนวคิดเรื่องพัฒนานั้นสืบเนื่องจากความคิดแสงสว่างทางปัญญา (Enlightenment) ที่เชื่อในเรื่องความก้าวหน้าในยุคของโลกาภิวัตน์ ได้ส่งผลให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงเร็วแต่ละประเทศต้องปรับตัวการใช้แนวคิดเรื่องการแปลงรูปทางสังคมจึงน่าจะเหมาะกว่า แนวคิดเรื่องพัฒนาคล้ายกับว่ามีเป้าหมายหรือแบบอย่างแน่นอนอยู่ข้างหน้า แต่การแปลงรูปทางสังคมนั้นไม่แน่นอนว่าสังคมจะแปลงรูปไปทางใดเรียกร้องให้มีการระดมความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างความพร้อมหรือความสมานฉันท์ในการก้าวเดินได้

3. กลุ่มความคิดเรื่องการเรียกร้องขั้นต่ำ ผู้มีแนวคิดนี้ เช่น เจนิเฟอร์ลีนิ่งและแซมเอรี เสนอว่า ความมั่นคงมนุษย์เป็นแนวนโยบายขั้นต่ำสุดของการพัฒนา โดยการพัฒนาในทางอุดมคติจะยกระดับมนุษย์สู่ขั้นสูงสุด แต่ความมั่นคงมนุษย์เป็นความเรียกร้องของการอยู่รอดและความต้องการทางจิตใจของมนุษย์

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2547 : 203) กล่าวถึง แนวคิดด้านความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์มี 5 ด้าน คือ

1. ความมั่นคงทางสุขภาพ ได้แก่ ความไม่เป็นโรคร้ายแรงไม่เจ็บไข้ได้ป่วย ถึงขั้นที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตตามปกติ

2. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การมีทางเลือกชีพหรือมีรายได้เพียงพอแก่ความจำเป็นพื้นฐานของตนเองและครอบครัวอันประกอบด้วยปัจจัย 4 เป็นอย่างน้อย โดยไม่มีหนี้สินที่เป็นภาระเกินกำลังส่งคืนรวมทั้งมีหลักประกันความมั่นคงของรายได้ใดในอนาคตตามสมควร

3. ความมั่นคงทางสังคมซึ่งรวมถึงความมั่นคงของครอบครัวและชุมชนความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในสังคมเป็นต้น

4. ความมั่นคงทางการเมืองการปกครอง ได้แก่ การมีสิทธิเสรีภาพเพียงพอไม่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน มีความยุติธรรมเสมอภาคในสังคมประเทศชาติ มีความปลอดภัยจากการรุกรานหรือการทำให้แตกสลายเป็นต้น

5. ความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยอย่างต่อเนื่องต่อการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตโดยไม่เกิดการเสื่อมโทรมจนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อความมั่นคงด้านอื่น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนของเอ วิชยานอฟ

เศรษฐกิจครอบครัวของชาวนา ซึ่งใช้แรงงานคนในครอบครัวไม่ได้จ้างแรงงานเป็นเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ สามารถดำรงอยู่ได้และผลิตซ้ำตัวเองได้ เศรษฐกิจครอบครัวชาวนาย่อมใช้แรงงานคนในครอบครัว ดำรงอยู่ได้เพราะผลิตเพื่อประกันระดับการบริโภคของครอบครัวไม่ใช่เพื่อกำไร จึงสามารถใช้แรงงานให้เข้มข้นให้ถึงระดับเพียงพอที่จะผลิตเพื่อบริโภค เพราะเป็นแรงงานของตัวเองหรืออีกนัยหนึ่ง ครอบครัวสามารถยุติหรือหักโหมแรงงานสมาชิกเพื่อให้เพียงพอกับการบริโภคให้ได้ครอบครัวชาวนาจะเพิ่มความพยายามในการใช้แรงงาน เพื่อตอบสนองความต้องการในการบริโภคของตัวเอง ในช่วงจังหวะที่ใกล้ถึงความเข้มข้น (หรือความหักโหม) ที่เป็นเขตแดนประสิทธิภาพ คือเป็นจุดดุลยภาพของความพอใจในการได้มาซึ่งผลิตผลปริมาณขนาดนั้น เศรษฐกิจแบบนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทุนนิยม เพราะเมื่ออัตรากำไรต่ำลงต้นทุนนิยมอาจจะหยุดผลิตแต่ครอบครัวชาวนาอาจยังพึงพอใจที่จะผลิตอยู่เพื่อประกันให้มีผลผลิตบริโภคโดยยอมที่จะทำงานหนักขึ้น ขูดรีดตัวเอง (Self-exploitation) ไม่ได้ขูดรีดผู้อื่น แรงขับเคลื่อนมาจากความปรารถนาที่จะทำงานของตัวเอง ตามสภาพทางด้านแรงงานที่เป็นอยู่ ไม่ใช่มาจากความปรารถนาแบบผู้ประกอบการที่ต้องการกำไรด้วยการขูดรีดจากแรงงานผู้อื่น กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ แรงจูงใจในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชาวนานั้นไม่เหมือนกับของผู้ประกอบการผู้ประกอบการลงทุน ก็เพื่อต้องการผลต่างระหว่างรายได้ทั้งหมดกับค่าใช้จ่าย แต่แรงจูงใจของชาวนานั้นคล้ายกับของกรรมกรที่ทำงานส่งเป็นชิ้น แล้วได้รับค่าตอบแทนตามจำนวนชิ้นของงาน ทำให้เขามีอิสระด้วยตัวเอง แต่ที่จริงแล้วองค์การการผลิตของชาวนาปรากฏตัวอยู่ในระบบเศรษฐกิจแห่งชาติระบบต่าง ๆ นอกจากระบบทุนนิยมด้วย คือ ในระบบเศรษฐกิจธรรมชาติ (Nature Economy) ระบบชาวนาหัตถกรรม ซึ่งในระบบที่กล่าวมาทั้งหมด ทั้งทางตรรกะและทั้งทางความเป็นจริงในทางประวัติศาสตร์ ไม่มีแรงงานรับจ้างและไม่มีค่าจ้าง ฟาร์มของชาวนาดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง ไม่ว่าจะระบบเศรษฐกิจแห่งชาติจะเป็นระบบใด เพราะว่าการจัดองค์การการผลิตของชาวนามีลักษณะพิเศษ คือใช้แรงงานของคนในครอบครัว องค์การการผลิตของชาวนามีบทบาทและปฏิสัมพันธ์กับหน่วยเศรษฐกิจอื่นในระบบเศรษฐกิจแห่งชาติแบบต่าง ๆ แตกต่างกันไป มีส่วนร่วมและมีสัดส่วนในการผลิตรายได้ประชาชาติแตกต่างกันในแต่ละระบบเศรษฐกิจและแต่ละขั้นตอนพัฒนาการของแต่ละระบบนั้น แต่องค์การการผลิตของชาวนาที่ใช้แรงงานครอบครัว (Peasant Family Labor Farm) ก็คงจะเป็นรูปลักษณะเดียวกัน สามารถดำรงอยู่ในทุกระบบเศรษฐกิจ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2545 : 129)

ในกรณีที่ดินอาจไม่เพียงพอ เช่น ในพื้นที่ที่ประชากรหนาแน่น ครอบครัวยังใช้วิธีเช่าหรือปลูกพืชที่ใช้ดินน้อย แต่ใช้แรงงานเข้มข้นหรือหันเหการใช้แรงงานไปทำงานรับจ้างนอกฟาร์ม ในบางช่วงเวลา เป็นวิธีการจัดการใช้แรงงานของครอบครัว เพื่อให้เกิดความพอเพียงในการบริโภคของครอบครัวให้ได้ แต่ทั้งหมดนี้ก็เป็นการหักโหมใช้แรงงานของตัวเอง ไม่ได้ขูตรีศผู้อื่นพยายามดำรงอยู่ให้ได้โดยตัวของตัวเอง

เมื่อนขนาดของครอบครัวเปลี่ยนแปลงขยายใหญ่ขึ้น มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นตามอายุของครอบครัวหลังการแต่งงาน ครอบครัวจะต้องการปริมาณการบริโภคมากขึ้นก็ต้องผลิตปริมาณมากขึ้น ครอบครัวใช้ประโยชน์ที่ดินขนาดใหญ่ขึ้น ขณะเดียวกันครอบครัวเก่าขนาดใหญ่ แต่งงานแยกไปตั้งครอบครัวใหม่ ครอบครัวเล็กก็จะผลิตไม่ต้องมาก ครอบครัวที่ดินขนาดเล็กลงความแตกต่างในการถือครองที่ดินในระบบฟาร์มครอบครัว เป็นผลเนื่องมาจากปัจจัยด้านประชากร (Demographic Differentiation) เมื่อเป็นดังนี้แม้ว่าฟาร์มเฉพาะแต่ละแห่งจะเปลี่ยนจากที่อยู่กลุ่มหนึ่งไปอยู่อีกกลุ่มหนึ่ง (ขนานของสัดส่วน) ระหว่างกลุ่มก็จะไม่เปลี่ยนแปลง

ในทัศนะของชายานอฟ (Alexander Vasil'evich Chayanov 1883-1939) เส้นทางการพัฒนาของวิถีสหกรณ์มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ 1) ยกระดับพลังการผลิต และ 2) รวมตัวกันเป็นสหกรณ์แนวดิ่ง

ปัญหาสำคัญของชาวนา คือการขาดการยกระดับหลังการผลิต ชาวนาต้องใช้แรงงานอย่างหนักหน่วง และการบริโภคของครอบครัวพวกเขาต้องถูกคุกคามอยู่ตลอดเวลา ชาวนาจึงควรเรียนรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการผลิตเพื่อเอามาประยุกต์ใช้ การเพิ่มรายได้ของเศรษฐกิจการพัฒนาพลังการผลิตรับเทคโนโลยี แต่ไม่ควรใช้ฐานของเขตแดนประสิทธิภาพของภาคอุตสาหกรรมเป็นตัวกำหนด

ชายานอฟเสนอให้ชาวนารวมตัวกันเป็นสหกรณ์ในแนวดิ่ง เพราะเขาเห็นว่าระบบทุนเข้ามาควบคุมการเกษตร โดยการรวมกระจุกตัวทั้งทางตั้ง (Vertical Concentration) มากกว่าทางด้านนอน (Horizontal Concentration) คือผูกมัดผู้ผลิตเข้ากับระบบตลาด กีดชาวนาให้อยู่ได้อิทธิพลโดยการกั๊กยืม สร้างกิจการค้าขนานใหญ่รับซื้อพืชผล ควบคุมการขนส่ง ควบคุมเทคนิคการผลิตและแหล่งที่มาของปัจจัยการผลิต ทุนเข้ามาแบบนี้ มากกว่าสร้างให้เกิดฟาร์มขนานใหญ่ที่จัดการแบบทุนนิยม ใช้แรงงานรับจ้าง ชายานอฟเสนอให้ฟาร์มครอบครัวชาวนาที่กระจุกตัวกันรวมกันขายผลผลิตทางการเกษตร ทำหน้าที่เป็นคนกลางเสียเอง จะมีการสะสมทุนในระบบสหกรณ์เหมือนกัน คู่ขนานกับการขายผลผลิต จะมีการจัดการสร้างกิจการแปรรูปวัตถุดิบการเกษตรแยกออกมาจากกิจการภายในฟาร์ม

ครอบครัวยกให้เกิดกิจการอุตสาหกรรมขึ้นในชนบท สหกรณ์ขึ้นครองฐานะสำคัญควบคุมเศรษฐกิจชนบทและด้วยการช่วยเหลือของรัฐและการที่รัฐให้เงินกู้ยืมสหกรณ์กระบวนการพัฒนานี้รวดเร็วขึ้น สหกรณ์จะขอให้ผู้ผลิตขนาดเล็กเปลี่ยนแผนขององค์กรการผลิตของตนให้เป็นไปตามนโยบายของสหกรณ์ ในการขายและแปรรูป ปรับปรุงเทคนิคการผลิตและเปลี่ยนมาใช้วิธีการผลิตที่ดีขึ้น เป็นการประกันผลผลิตให้ได้มาตรฐาน มีการคัด แปรรูป จัดหีบห่อและทำเป็นเครื่องกระป๋องแล้วแต่ตลาดโลกจะต้องการ หลังจากนั้นสหกรณ์จะเข้าไปในเรื่องการผลิตมากขึ้น เช่น เข้าไปเป็นหุ้นส่วนในการจัดหา เครื่องจักร ชลประทาน ฯลฯ โดยจ่ายกำไรจากการซื้อขายและการให้กู้ยืม โดยการพัฒนากระแสไฟฟ้าและการก่อสร้างด้านเทคนิคหลาย ๆ อย่าง คือ โกดัง ที่สาธารณะ และเครือข่ายถนนและตั้งกองทุนสหกรณ์ ทุนแห่งสังคมและเศรษฐกิจ

จากความหมายเกี่ยวกับชุมชน ของเอ วิชายานอฟผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ การผลิตของเศรษฐกิจชาวนามีพื้นฐานอยู่ที่การใช้แรงงานในครอบครัว ไม่ใช่แรงงานรับจ้าง จุดหมายของเศรษฐกิจครอบครัว คือการประกันการบริโภค ไม่ใช่กำไร จึงอยู่ภายใต้กฎเศรษฐกิจที่ต่างจากทุนนิยม ครอบครัวชาวนามีเสถียรภาพ สามารถดำรงอยู่ได้ สามารถประกันการบริโภคได้โดยการใช้แรงงานของตัวเอง เข้มขันมากขึ้นในภาวะที่จำเป็น อีกทั้งหากครอบครัวชาวนาทั้งหลายรวมเป็นสหกรณ์แนวตั้งในการแปรรูปและค้าขาย ก็จะเป็นการพัฒนาต่อไปอีกขั้นหนึ่ง ด้วยความสมัครใจของชาวนาเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจองค์ความรู้ทางด้านผลการศึกษาที่ตรงหรือใกล้เคียงกับหัวข้อในการวิจัยพบว่า มีเอกสารงานวิจัยดังนี้

อมริสา ตันสถิตย์ (2545 : 102) ได้ศึกษาความต้องการบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุชุมชน หมู่ 16 เขตสะพานสูงกรุงเทพมหานครผลการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านบริการสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่ ปัญหาสุขภาพอนามัย การใช้บัตรสวัสดิการประชาชนด้านการรักษาพยาบาลผู้สูงอายุ ใช้เฉพาะสถานพยาบาลที่กำหนด โรคหัวใจความดันโลหิตเบาหวานตลอดจนขาดบุคลากรทางการแพทย์เข้าเยี่ยมบ้าน ส่วนความต้องการบริการสวัสดิการสังคม ได้แก่ ต้องการใช้บัตรสวัสดิการประชาชนด้านการรักษาพยาบาลผู้สูงอายุกับสถานพยาบาลทั่วไป โดยไม่เจาะจงต้องมีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่เข้าไปในชุมชนแนะนำเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและต้องการโทรศัพท์ติดต่อเมื่อเจ็บป่วยหรือแจ้งฉุกเฉิน

ประภาส ปิ่นตอกแต่ง สุภา ไยเมืองและบัญชา แก้วส่อง (2546 : 78) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการสวัสดิการสำหรับคนจนด้อยโอกาส การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและจำแนกกลุ่มคนจนด้อยโอกาสในภาคเกษตร โดยอาศัยเกณฑ์ทางเศรษฐกิจและสังคมและเกณฑ์ที่กำหนดโดยชุมชนเอง ศึกษาสถานภาพชีวิตของกลุ่มคนจนและคนด้อยโอกาสในภาคเกษตร รวมทั้งสาเหตุแห่งปัญหาชีวิต

ของคนเหล่านี้ รวมไปถึงศึกษารูปแบบในการแก้ปัญหาด้วยการช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) และภาคเอกชนอื่นๆ และปัญหาในการเข้าถึงระบบสวัสดิการของรัฐ โอกาสช่องทางและรูปแบบในการให้ความช่วยเหลือ พบว่าระบบสวัสดิการและการเข้าถึง ระบบสวัสดิการของคนจนภาคเกษตรกรรมนั้น พบว่าชุมชน เกษตรมีระบบสวัสดิการสามรูปแบบ รูปแบบแรกระบบสวัสดิการภาคชุมชน จึงมีการจัดสวัสดิการฐานทรัพยากรที่เน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ รูปแบบที่สองเป็นระบบสวัสดิการภาครัฐ เช่น การสนับสนุนกองทุนชุมชนต่าง ๆ รูปแบบที่สามเป็นระบบสวัสดิการภาครัฐเอกชน ที่จัดอยู่ในบางพื้นที่ เช่น สวัสดิการขององค์กรการกุศลและองค์กรทางศาสนา ถึงแม้ว่าระบบสวัสดิการดูเหมือนจะมีหลายอย่าง แต่คนจนในภาคเกษตรส่วนใหญ่เข้าไม่ถึงระบบสวัสดิการนั้นๆ สาเหตุสำคัญมาจากปัญหาเชิงโครงสร้าง ที่ห้ามการใช้ทรัพยากรของรัฐ การพัฒนาที่ทำลายฐานทรัพยากรระบบจัดการภาครัฐที่ทำลายระบบสวัสดิการบ้านชุมชน ฯลฯ

รัฐชัย สงประสพ (2546 : 29) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลนครในประเทศไทย พบว่าหน่วยงานเทศบาลนครมีความพร้อมในการจัดบริการสวัสดิการสังคมอยู่ในระดับมาก คือด้านสาธารณสุข ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านการมีงานทำและมียารักษา ส่วนในด้านปัญหาและอุปสรรคพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคในการจัดบริการสวัสดิการสังคมอยู่ในระดับมาก ซึ่งได้กำหนดประเด็นไว้ 4 ด้าน คือด้านบุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านงบประมาณ ด้านการจัดการ ผลปรากฏว่า อุปสรรคด้านการจัดการมากที่สุดหน่วยงานขาดบุคลากร ที่จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการติดต่อกับกลุ่มบุคคลภายนอกองค์กร ในการปฏิบัติงานด้านการจัดบริการสวัสดิการหน่วยงาน ไม่กำหนดหน่วยที่รับผิดชอบด้านการจัดบริการสวัสดิการสังคมโดยตรง หน่วยงานขาดการติดต่อกับกลุ่มบุคคลภายนอกองค์กรในการปฏิบัติงานด้านจัดบริการสวัสดิการ หน่วยงานไม่กำหนดหน่วยที่รับผิดชอบด้านการจัดบริการสวัสดิการสังคมโดยตรง หน่วยงานขาดการติดตามผลการปฏิบัติงานด้านการจัดบริการสวัสดิการสังคม ปัญหาด้านวัสดุ/อุปกรณ์และยานพาหนะ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า เทศบาลนครขาดเก้าอี้ให้แก่ผู้มาติดต่องาน ขาดโทรศัพท์ซึ่งจะต้องใช้สำหรับติดต่อประสานงาน และเครื่องคอมพิวเตอร์ซึ่งใช้ในการปฏิบัติงาน ส่วนข้อเสนอแนะ โดยรวมเห็นว่า เทศบาลนครควรจัดให้มีบุคลากรรับผิดชอบทั้งในเชิงจำนวนและคุณภาพ โดยการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรในการจัดบริการสวัสดิการสังคม ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ในการปฏิบัติหน้าที่โดยตรงด้านบริการสวัสดิการสังคมให้เพียงพอ ควรมีการอบรมบุคลากรเทศบาลนครให้เข้าใจด้านความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานด้านจัดบริการสวัสดิการสังคม เพื่อที่บุคลากรจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อีกทั้งในด้าน

งบประมาณ เทศบาลนครควรจัดสรรงบประมาณในด้านการจัดบริการสวัสดิการสังคมให้มากขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันเทศบาลนครส่วนมากจัดสรรงบประมาณในด้านสาธารณสุขและสาธารณสุขการ เป็นส่วนใหญ่

อำพล ขำเพ็ง (2546 : 28-29) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดงานสวัสดิการสังคมขององค์การบริหาร ส่วนตำบลในจังหวัดสมุทรปราการ จากผลการวิจัยพบว่าความรู้ความเข้าใจ การเตรียมการความพร้อมและการวางแผนในการดำเนินงาน ด้านสวัสดิการสังคมเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งหมดในจังหวัดสมุทรปราการนี้ ผู้บริหารและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่ง ยังมีการศึกษาอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ยังไม่อาจคาดเดาได้ว่า การตอบข้อสอบถามจะตอบด้วยความจริงใจเพียงใด เพราะข้อสอบถาม กักับการซักถามแบบถึงตัวในองค์การบริหาร ส่วนตำบลบางแห่งสวนทางกันอย่างชัดเจน ทุกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสมุทรปราการ จะถูกกำกับโดยข้าราชการประจำและนักการเมืองท้องถิ่นทั้งหมด องค์การบริหารส่วนตำบลไม่ได้ปกครองตนเองอย่างอิสระ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้เลย แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังทำให้ประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการคงอับอั้น เฉพาะผู้ด้อยโอกาสทั้งหลาย ที่ทางองค์การบริหาร ส่วนตำบลแต่ละแห่งมีความรู้ความเข้าใจและมีการเตรียมการในการดำเนินการเกี่ยวกับงาน ด้านสวัสดิการสังคมไว้พอสมควร คืออยู่ในระดับเฉลี่ยประมาณ 50 % โดยคาดหวังว่าหน่วยงาน ของรัฐด้านงานสวัสดิการสังคมนี้ จะเร่งปฏิบัติการเชิงรุกและถ่าย โอนงานลงสู่เป้าหมายในท้องถิ่น อย่างเป็นรูปธรรม เป็นไปตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งจะทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดการงานด้าน สวัสดิการสังคมได้มากขึ้นตามมาด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยนี้ควรให้ทั้งภาครัฐและเอกชน มีการส่งเสริมให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถซื่อสัตย์สุจริต เข้าไปเป็นผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งภาครัฐและเอกชน ควรส่งเสริมและให้รางวัลแก่ผู้กระทำความดีแก่สังคม ภาครัฐควรจัดการเผยแพร่ความรู้ด้านงาน สวัสดิการสังคม ให้แก่บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลและจัดส่งบุคลากรเฉพาะด้านให้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ๆ ภาครัฐจะต้องไม่แทรกแซงและให้อิสระอย่างแท้จริงในการบริหาร จัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลและให้ภาครัฐออกพระราชบัญญัติแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติ การปกครองท้องถิ่น พระราชบัญญัติเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบลให้มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อ การจัดสวัสดิการสังคม นอกจากนี้ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อจำกัดในการเดินทางและเวลาในการ เก็บข้อมูลทำให้ไม่สามารถรวบรวมข้อมูลได้ทุกกลุ่มประชากร ที่มีผลกระทบต่องานสวัสดิการสังคมนี้ อีกทั้งอยู่ในช่วงเวลาของการปฏิรูประบบข้าราชการของรัฐ ซึ่งมีรายละเอียดที่ควรศึกษาเกี่ยวกับ วิถีชีวิตของประชาชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ของท้องถิ่นศึกษาเกี่ยวกับการปฏิรูประบบราชการ ที่มีผลกระทบต่อการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลและศึกษาว่าองค์การบริหารส่วนตำบลที่จัดงานด้านสวัสดิการสังคมสูงกับจัดต่ำ มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ๆ อย่างไร

ระพีพรรณ คำหอม และคณะ (2547 : 142-151) ได้ศึกษาเรื่อง ทิศทางและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบกลไกของนโยบาย กลไกการบริหารจัดการและกลไกการดำเนินงานการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาอุปสรรค ทางเลือกของรูปแบบและการศึกษาทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย ในอนาคต ซึ่งผลการศึกษา พบว่ารูปแบบในการจัดสวัสดิการสังคม มี 3 รูปแบบ รูปแบบแรก คือ สวัสดิการสังคมกระแสหลัก ได้แก่ รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมเชิงสถาบัน ซึ่งรัฐเป็นศูนย์กลางในการให้บริการแก่ประชาชน โดยความร่วมมือของภาคเอกชน องค์การสาธารณกุศล ภาคธุรกิจ เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นสวัสดิการที่จัดให้ตามสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับเป็นสวัสดิการขั้นพื้นฐานครอบคลุมการสร้างหลักประกัน การบริหารทางสังคม การบริการทางสังคม รูปแบบที่สอง คือสวัสดิการสังคมกระแสรองหรือกระแสทางเลือก ในที่นี้หมายถึง รูปแบบสวัสดิการแบบพหุลักษณะ (Pluralism Model) ที่คำนึงถึงความหลากหลาย เน้นวิธีการที่ต้องผสมผสานกันจากหลายวิชาชีพ หลายหน่วยงาน องค์กรภาคีทุกภาคส่วน ร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานความสำคัญที่เสมอภาคแบบหุ้นส่วนและการมีส่วนร่วมในฐานะ “เข้าหากัน” เช่น รูปแบบสวัสดิการชุมชนที่พบใน 4 ภาค กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในภาคเหนือ สวัสดิการภาคประชาชน (ออมวันละบาท) ของครูชูป ยอดแก้ว เป็นต้น และรูปแบบที่สาม คือสวัสดิการสังคมท้องถิ่น ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างสวัสดิการสังคมกระแสหลักและกระแสรอง เป็นผลจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 และผู้ศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนากลไกระดับนโยบาย คือ ควรพัฒนานโยบายสวัสดิการสังคมให้มีความเป็นสาธารณะมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการจัดทำนโยบายการพัฒนา กลไกการบริหารจัดการ ควรเริ่มจากการจัดตั้งคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ระดับต่าง ๆ เป็นกลไกการบริหารจัดการที่ขับเคลื่อนและผลักดันการทำงานให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานของกลไกการดำเนินงานให้สามารถรองรับปัญหาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการจัดกลไก กระบวนการดำเนินงานใหม่ที่เชื่อมโยงระบบบุคคล ระบบบริการ ระบบส่งต่ออย่างเหมาะสม

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2547 : 45) สรุปผลการสัมมนาเรื่อง สวัสดิการชุมชนแก่นใจอย่างยั่งยืน โดยมีสาระสำคัญที่ได้จากการสัมมนา ดังนี้

1. ฐานคิดสวัสดิการชุมชน คือการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคง ของคนในชุมชน ซึ่งหมายถึงทุกอย่างที่จะทำให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปของสิ่งของเงินทุนน้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย

2. หัวใจของการจัดสวัสดิการชุมชน คือการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน “ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี” การจัดสวัสดิการตั้งอยู่บนฐานของการเคารพและอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ อย่างเห็นคุณค่า อยู่บนพื้นฐานของศาสนา ภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในทุก ระดับ ผลการจัดสวัสดิการชุมชน คือการเกิดความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความรู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุขทั้งกายและจิตใจ

สุดา ศิลากุล (2548 : 69) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลใน จังหวัดนนทบุรี จากผลการศึกษาพบว่า ประเภทของการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ในจังหวัดนนทบุรีที่จัดได้มากที่สุด คือสวัสดิการด้านนันทนาการด้านรายได้ ส่วนภาพรวมของระดับ การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี พบว่าอยู่ในระดับน้อย เทศบาลมีการ จัดสวัสดิการด้านนันทนาการและสวัสดิการด้านรายได้อยู่ในระดับปานกลางนอกเหนือจากนั้น พบว่า เทศบาลมีการจัดสวัสดิการด้านต่างอยู่ในระดับน้อย ผลการศึกษาความพร้อมในการจัดสวัสดิการ สำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล พบว่าความพร้อมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาความพร้อมด้าน การกำหนดนโยบายและแผน ด้านงบประมาณ ด้านการปฏิบัติงาน พบว่า เทศบาลมีความพร้อมอยู่ ในระดับมาก ข้อสังเกตพบว่าเทศบาลในจังหวัดนนทบุรีมีความพร้อมด้านบุคลากรอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ทศพล ชูเลิศ (2554 : 79) ได้ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการจัดสวัสดิการ สังคมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 : กรณีศึกษา เทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี วัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการจัด สวัสดิการสังคมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 2) เพื่อเปรียบเทียบความ คาดหวังของประชาชนกับการจัดสวัสดิการสังคมที่ได้รับจากเทศบาลเมืองแสนสุขในปัจจุบัน 3) เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษา มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์แนวทางการพัฒนา รวมทั้ง กำหนดโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลเมืองแสนสุข ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ที่เป็นประชากรของการวิจัย เป็น เพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุ 31 - 40 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพ รับจ้าง มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 1 - 20 ปี ระดับความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการจัด สวัสดิการสังคมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พบว่า ประชาชน เทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี มีความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อยู่ในระดับมาก ซึ่งประชาชนมีความ

คาดหวังด้านการศึกษา อันดับแรก รองลงมาคือ ด้านการมีงานทำ การมีรายได้ และอันดับสุดท้าย คือ ด้านที่อยู่อาศัย ความคาดหวังของประชาชนต่อการจัดสวัสดิการสังคมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ด้านการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมด้านการศึกษาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประชาชนต้องการให้เทศบาลมีนโยบายในการขยายโอกาสทางการศึกษา ด้วยการจัดตั้งกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาเป็นอันดับ 1 รองลงมาคือ ต้องการให้เทศบาลพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ได้มาตรฐานเพื่อท่านจะได้ไม่ต้องส่งบุตรหลาน ไปเรียนที่อื่น และลำดับสุดท้ายคือต้องการให้เทศบาลสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรเด็กและเยาวชนเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านการศึกษา ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ อันดับรองมา คือความคาดหวังของประชาชนต่อการจัดสวัสดิการสังคมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ด้านการมีงานทำ การมีรายได้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนคาดหวังให้เทศบาลจัดพื้นที่ในการค้าขายอย่างมีระบบ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยถูกสุขลักษณะเป็นอันดับ 1 รองลงมาคือ ต้องการให้เทศบาลจัดหาตลาด ช่องทางการค้าขายเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ของชุมชนและลำดับสุดท้าย คือขาดความรู้และทักษะฝีมือแรงงานต้องการให้เทศบาลสนับสนุนการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานอันดับต่อมา คือความคาดหวังของประชาชนต่อการจัดสวัสดิการสังคมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ด้านการบริการสังคม พบว่า ประชาชนมีความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมด้านการบริการสังคมในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนคาดหวังให้เทศบาลจัดตั้งกองทุนสวัสดิการให้กับผู้ยากไร้ในการกู้ยืมในการประกอบอาชีพเป็นอันดับ 1 มารองลงมา คือต้องการให้เทศบาลจัดให้มีสถานที่ในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชนให้สามารถดูแลและช่วยเหลือตนเองได้ และลำดับสุดท้าย คือ ต้องการให้เทศบาลดำเนินการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ คนพิการ มากกว่าการจัดตั้งกลุ่มอื่น ๆ อันดับสุดท้าย คือความคาดหวังของประชาชนต่อการจัดสวัสดิการสังคมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ด้านที่อยู่อาศัย พบว่า ประชาชนมีความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมด้านที่อยู่อาศัยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนคาดหวังให้เทศบาลกำหนดมาตรการในการควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนเป็นอันดับ 1 รองลงมา คือต้องการให้เทศบาลสนับสนุนการซ่อมแซมและปรับปรุงบ้านผู้ยากไร้ รวมทั้งการสนับสนุนการก่อสร้างที่อยู่อาศัยให้กับผู้ยากไร้และลำดับสุดท้าย คือประชาชนคิดว่าทุกวันนี้ที่พักอาศัยของท่านมีสภาพที่อยู่อาศัยที่คงทนถาวรและปลอดภัยอยู่แล้วไม่ต้องปรับปรุงแต่อย่างใด สำหรับความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดขึ้นในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุขในปัจจุบัน

นั้น ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจในการจัดสวัสดิการสังคมในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจในการวางผังพื้นที่ที่อยู่อาศัย ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยปลอดภัยและมั่นคง เป็นอันดับ 1 รองลงมา คือการมีที่อยู่อาศัยที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี ไม่เสื่อมโทรมและไม่มียุงและลำดับสุดท้ายคือ การได้รับความรู้/คำแนะนำ/ความช่วยเหลือด้านกฎหมายจากเทศบาล ในเรื่องของการเปรียบเทียบความแตกต่างด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ต่อความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการจัดสวัสดิการสังคมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ต่างกันมีความหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือนที่ต่างกันมีความหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แตกต่างกัน โดยประชาชนเพศชายมีความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมมากกว่าประชาชนเพศหญิง ประชาชนที่มีอายุ 41 - 50 ปี มีความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมมากกว่าประชาชนที่มีอายุ 20 - 30 ปี ประชาชนที่มีระดับการศึกษา ปวช./ปวส./อนุปริญญาและประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่ามีความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมมากกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา ประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมมากกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา ประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกร/ ประมง มีความคาดหวังในการจัดสวัสดิการสังคมมากกว่าประชาชนที่มีอาชีพรับจ้าง มากกว่าประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว มากกว่าประชาชนที่มีอาชีพบริษัทเอกชน/รัฐวิสาหกิจและมากกว่าประชาชนที่มีอาชีพอื่น ๆ